

Artikel: De man achter de schermen. Bayard Rustin en de Amerikaanse burgerrechtenbeweging

Auteur: Lauren Geen

Verschenen in Skript Historisch Tijdschrift, jaargang 42.3, pp. 32-39.

© 2020 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

p-ISSN: 0165-7518

e-ISSN: 3051-2506

Abstract: Bayard Rustin was an activist in the civil rights movement. He is known as the man behind Martin Luther King Jr. and as the organizer of the March on Washington. The research question of this historiographical article is: what was the role of Bayard Rustin in the civil rights movement, according to historians? First, we will look at the ways Rustin has influenced the movement. Next, we will learn more about Rustin's ideology, and at how it may have changed in the 1960s according to historians. Last, we will discuss the role of Rustin's homosexuality on his career. In this article, the view of different historians will be discussed. By analysing Rustin's career, we learn that the civil right movement was not only build upon King, but by many others as well. It can give us a more complex insight in to the history of the civil rights movement.

Skript Historisch Tijdschrift is een onafhankelijk wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

DE MAN ACHTER DE SCHERMEN: BAYARD RUSTIN EN DE AMERIKAANSE BURGERRECHTENBEWEGING

Niet alle helden staan in de schijnwerpers. Neem bijvoorbeeld Bayard Rustin. Hoewel hij als man achter Martin Luther King niet veel bekendheid geniet, is hij het absoluut waard om te leren kennen.

Lauren Geel

Op 28 augustus 1963 werd de *March on Washington* gehouden. Velen herinneren zich dit als de dag waarop Martin Luther King zijn beroemde speech gaf. Bayard Rustin (1912-1987), de man die dit historische moment mogelijk maakte, wordt hierbij vaak vergeten. Hij was de belangrijkste adviseur van King en organiseerde binnen twee maanden een mars waar 250.000 mensen op af kwamen.¹ In de hieraan voorafgaande weken werd hij beschreven als een ‘wervelwind’, vanwege de vele beslissingen over allerlei onderwerpen die hij in zijn hoofdkantoor in New York maakte.²

Bayard Rustin begon zijn carrière als activist in de jaren dertig. Hij was niet alleen actief in de Amerikaanse Burgerrechtenbeweging, maar ook in de vredesbeweging, antikoloniale beweging en de arbeidsbeweging. In 1953 ontmoette hij King. Tijdens de rest van de jaren vijftig bleef Rustin zijn belangrijkste adviseur. Echter, hoe actief Rustin ook was; het grootste deel van de tijd bleef hij achter de schermen.³

Voorheen schreven historici vooral over de *great men* van de Burgerrechtenbeweging, zoals Martin Luther King of Malcolm X. King werd gezien als de held, zonder wie de beweging niet zou hebben bestaan. Tijdens de jaren tachtig werd het historici duidelijk dat de zogeheten *great man approach* geen complete voorstelling gaf van de geschiedenis. Ze richtten hun aandacht op de meer onbekende mensen van de Burgerrechtenbeweging, zoals Rustin. In dit artikel wordt gekeken naar de rol van Bayard Rustin in de Amerikaanse Burgerrechtenbeweging. Het doel van deze beweging was een eind maken aan de segregatiewetten in Amerika, die Afro-Amerikanen scheidde van de witte bevolking. Het streven was gelijkheid voor iedereen, wat zijn of haar huidskleur ook mocht zijn. Door het werk van verschillende historici zoals John D’Emilio, Daniel Levine en Clayborne Carson te bespreken, ontstaat er op die manier een uitgebreider beeld van deze onbekende held: ‘Mr. March’ Bayard Rustin.⁴

De organisatie van de March on Washington was een hoogtepunt in Rustins carrière. Na dit succes werd hij bekender en werd hij vaker gevraagd voor interviews en speeches. Bron: Wikimedia Commons

INVLOED ACHTER DE SCHERMEN

Hoewel Rustin voornamelijk bekend is vanwege de organisatie van de *March on Washington*, is dit lang niet het enige wat hij in zijn leven heeft gedaan. Volgens de historici die hem onderzocht hebben, heeft Rustin veel betekend voor de Amerikaanse Burgerrechtenbeweging.⁵ Hij wordt gezien als de mentor en belangrijkste adviseur van Martin Luther King Jr. Volgens historicus John D'Emilio was er zelfs een periode dat King vrijwel nooit een belangrijke beslissing maakte zonder Rustin eerst om advies te vragen.⁶

De Burgerrechtenbeweging gebruikte een geweldloze strategie, die geïnspireerd was op de ideeën van Gandhi. Vaak wordt er gedacht dat deze door King geïntroduceerd was. Echter, volgens meerdere historici waaronder D'Emilio, was het Rustin die dit gedachtegoed bij King heeft aangewakkerd.⁷ Voordat deze twee elkaar ontmoet hadden, was King nog geen groot aanhanger van het pacifisme. Sterker nog, voordat Rustin in zijn leven kwam, liet King zijn huis bewaken door gewapende mannen. Rustin daarentegen was, volgens historicus Clayborne Carson, al sinds de jaren veertig actief als pacifist.⁸ Hij werkte twaalf jaar bij het *Fellowship of Reconciliation* en wist, toen hij King ontmoette, al veel van het pacifisme.

Daarnaast stelt historicus Jake Hodder in zijn artikel 'Toward a geography of black internationalism: Bayard Rustin, nonviolence, and the promise of Africa' dat Rustins ideologie teruggevonden kan worden in die van de Amerikaanse Burgerrechtenbeweging.⁹ Volgens Hodder gebruikte Rustin elementen van verschillende internationale bewegingen om een eigen visie op de Burgerrechtenbeweging te vormen. Eén punt in deze visie was dat hij geloofde dat de Amerikaanse Burgerrechtenbeweging en Afrikaanse antikoloniale beweging met elkaar verbonden waren. Rustin zag dit als één grote beweging die streed voor vrijheid.¹⁰ Daarnaast vond hij de geweldloze strategie

van Gandhi de beste manier om gelijkheid te bereiken.¹¹ Hodder meent dat sommige punten uit Rustins ideologie ook te vinden zijn in die van de Burgerrechtenbeweging. Vooral de geweldloze aanpak wordt hierbij als voorbeeld gegeven.¹² Dit laat, samen met het idee dat Rustin van groot belang is geweest voor het succes van King, goed zien wat zijn invloed was op de Amerikaanse Burgerrechtenbeweging.

Clayborne Carson, professor aan Stanford University, is van mening dat Rustin ook meerdere malen aan het begin van iets nieuws heeft gestaan. Zo was hij de eerste die de leus 'speak truth to power' gebruikte. Deze uitspraak wordt vaak gebruikt door protestbewegingen en kwam regelmatig voor tijdens de protesten in de jaren zestig. Hij ontwikkelde de leus, die gebaseerd is op een citaat van de profeet Mohammed, aan het begin van de jaren veertig.¹³ Met dit voorbeeld laat Carson zien dat Rustin zijn tijd soms vooruit was. Hij had ideeën die pas later populair werden.

IDEOLOGIE EN POLITIEK

Rustins ideologie werd gevormd door verschillende invloeden. D'Emilio beschrijft hem als een 'hybrid of Gandhian, Quaker, and Marxist teachings'.¹⁴ Rustin werd door zijn grootmoeder als Quaker opgevoed, een religieuze groep die bekendstaat om zijn pacifisme.¹⁵ In de jaren dertig was hij lid van een communistische groep, de Young Communist League. Hier brak hij mee in 1941, omdat hij het niet meer eens was met hun visie.¹⁶ Wel bleef hij het socialistische gedachtegoed aanhangen.¹⁷ Halverwege de jaren zestig veranderde Rustin zijn strategie. In zijn artikel 'From protest to politics' (1965) stelde hij dat de situatie van Afro-Amerikanen alleen verbeterd kon worden met behulp van politieke organisaties, in plaats van protesten.¹⁸ Hij keerde zich af van de steeds populairdere Black Power-beweging, opperde een coalitie met de arbeidsbeweging en ging samenwerken

"RUSTIN IS VOORNAMELIJK BEKEND VANWEGE DE ORGANISATIE VAN DE MARCH ON WASHINGTON. MAAR RUSTIN HEEFT OOK VEEL BETEKEND VOOR DE AMERIKAANSE BURGERRECHTENBEWEGING."

met voornamelijk witte mensen. Door deze verandering ontstond het idee dat Rustin in de jaren zestig conservatief is geworden en geen radicaal meer was.¹⁹ De meeste historici die zich in Rustin hebben verdiept spreken dit idee tegen. Wel zijn er verschillende meningen over de reden van zijn 'political turn'. Volgens sommigen is zijn ideologie door de jaren heen veranderd, terwijl anderen beweren dat deze altijd hetzelfde is gebleven.

Volgens historicus Daniel Pearlstein werd Rustin niet per se conservatief, maar wel pessimistischer. In zijn artikel 'The dead end of despair: Bayard Rustin, the 1968 New York school crisis, and the struggle for racial justice' meent hij dat Rustin brak met zijn oude bondgenoten en idealen, omdat hij niet meer geloofde dat gelijkheid echt bereikt kon worden.²⁰ Hij distantieerde zich van de vredes- en Burgerrechtenbeweging.²¹

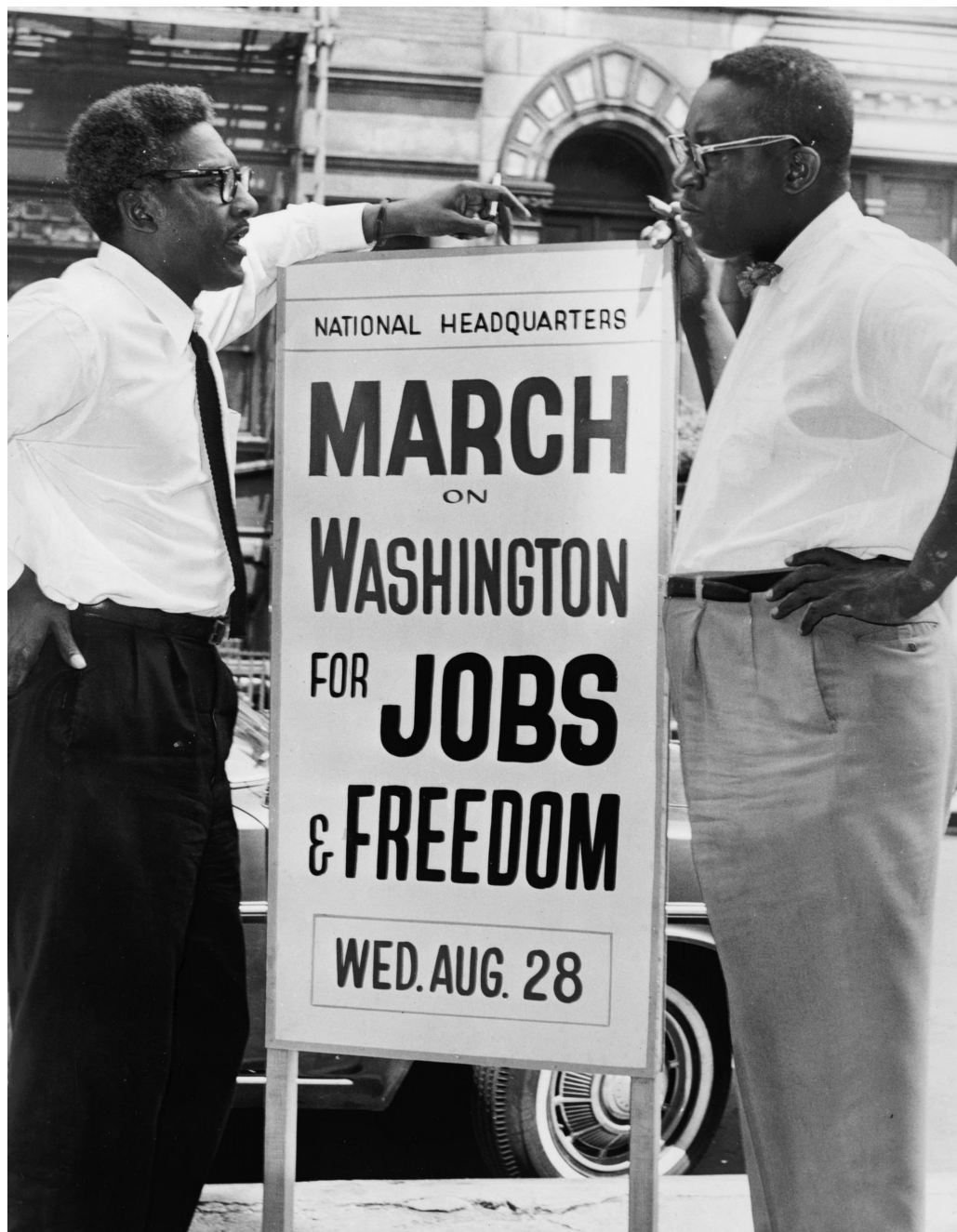
Daarentegen is Daniel Levine, schrijver van de biografie *Bayard Rustin and the civil rights movement*, van mening dat Rustins ideologie nooit is veranderd.²² Hij was weliswaar van positie veranderd, maar de ideeën die aan de grondslag van zijn visie lagen zijn altijd hetzelfde gebleven: hij streefde naar meer sociale rechtvaardigheid en hij wilde dit bereiken met geweldloze acties. Daarnaast vond Rustin dat economische ongelijkheid een cruciaal deel van de raciale problemen vormde. Hij streefde naar integratie en niet, zoals de Black Power-beweging, naar segregatie. Als laatste wilde Rustin vooruitgang creëren.²³ Volgens Levine gebruikte Rustin zijn vroegere radicalisme simpelweg als een instrument om zijn doel te bereiken. Zodra dit niet meer de

juiste manier leek om verandering teweeg te brengen, ging hij op zoek naar een ander instrument. Levine stelt dat Rustins doel altijd hetzelfde is gebleven, maar dat de manieren om tot dit doel te komen veranderden.²⁴

Perlsteins argument dat Rustin en zijn ideologie pessimistisch zouden zijn geworden staat in contrast met andere recente onderzoeken over Rustin.²⁵ De meeste historici spreken het idee dat Rustin conservatief was geworden tegen en proberen een uitgebreider beeld te geven van de activist. Ze gaan in tegen de oude, bekende ideeën over Rustin en de Burgerrechtenbeweging. Levines argument dat Rustin zijn hele carrière dezelfde waarden heeft gehouden is aannemelijk: zelfs voordat zijn politieke focus verschoof in de jaren zestig, zag hij het belang van politieke instituties al in. Rustins ideeën waren misschien niet altijd populair – hij heeft immers veel kritiek gehad op zijn politieke heroriëntatie – maar hij probeerde altijd te doen wat voor hem juist was.

RUSTIN EN HOMOSEKSUALITEIT

Bayard Rustin leefde in een tijd met veel homofobie. Dit kwam deels door de Koude Oorlog en de paranoia rondom homoseksualiteit die daarmee opkwam.²⁶ Het is dan ook bijzonder dat Rustin nooit heeft geprobeerd om zijn eigen homoseksualiteit te verbergen, ondanks dat dit vaak tegen hem werd gebruikt. In 1960 werden King en Rustin gechanteerd door Adam Clayton Powell. King moest zich distantiëren van Rustin. Als hij dit niet deed, zou Powell het gerucht verspreiden dat King en Rustin een

Bayard Rustin samen met Cleveland Robinson. Beiden hadden een grote rol in de organisatie van de March on Washington in 1963. Als assistent van A. Philip Randolph organiseerde Rustin de Mars waar King zijn bekende 'I have a dream'-speech hield. Bron: Library of Congress, Prints and Photographs Division, NYWT&S Collection, LC-DIG-ppmsca-35538.

"RUSTIN PROBEERDE, ONDANKS ALLE TEGENSLAGEN, NOOIT ZIJN HOMOSEKSUALITEIT TE VERBERGEN."

seksuele relatie hadden. Historici als John D'Emilio, gespecialiseerd in vrouwen- en gendergeschiedenis en schrijver van de biografie *Lost Prophet: The Life and Times of Bayard Rustin*, hebben zich verdiept in dit soort gebeurtenissen, om ontdekken op welke manieren Rustins homoseksualiteit zijn carrière heeft beïnvloed.

In zijn artikel 'Homophobia and the trajectory of postwar American radicalism: the career of Bayard Rustin', stelt D'Emilio dat Rustins homoseksualiteit zijn publieke leven heeft gevormd.²⁷ Hij beschrijft Rustins carrière, om op die manier te laten zien hoe diens homoseksualiteit telkens weer tegen hem werd gebruikt. In 1953 werd Rustin gearresteerd wegens 'seksperversie', omdat hij samen met twee mannen in een auto in Pasadena was betrapt.²⁸ Hij moest naar de gevangenis en werd ontslagen door het *Fellowship of Reconciliation*, waar hij destijds werkte. Het 'Pasadena-incident' dat D'Emilio beschrijft is een voorbeeld van de discriminatie die niet alleen Rustin, maar alle homoseksuelen in die tijd ervaarden.

De arrestatie bleef hem achtervolgen. In 1956 zou Rustin naar het zuiden afreizen om te helpen met de Montgomery-busboycot. Meerdere leiders van de pacifistische en Burgerrechtenbeweging probeerden dit te voorkomen. Ze waren bang dat Rustin een gevaar voor de busboycot zou vormen, vanwege het Pasadena-incident.²⁹ Uiteindelijk ging Rustin toch naar Montgomery, waar hij Martin Luther King Jr. ontmoette en hun hechte samenwerking begon.

In 1963 werd Rustin voorgesteld als hoofd van de organisatie voor de *March*

on Washington. Dit voorstel werd echter gevetood. In plaats daarvan werd A. Philip Randolph tot hoofd benoemd, die Rustin als zijn assistent aannam. Op die manier was Randolph officieel de baas, maar was het Rustin die de regie in handen had. Al snel na deze beslissing werd Rustin een doelwit voor iedereen die de Mars wilde verhinderen.³⁰ Hij werd publiekelijk beschuldigd van seksperversie. Echter, deze keer verdedigde Randolph hem tijdens een persconferentie. Dit zorgde ervoor dat hij door kon gaan met de organisatie van de Mars. Dit bleek een goede zet: de *March on Washington on Jobs and Freedom* was een denderend succes.

Volgens D'Emilio werd Rustins homoseksualiteit na afloop van de Mars amper meer tegen hem gebruikt. Hij was nu een bekend en gerespecteerd man. Toch ziet D'Emilio nog altijd verbanden tussen Rustins geaardheid en de latere jaren van zijn carrière. Hij werd weliswaar niet meer publiekelijk veroordeeld, maar had nog wel te maken met het stigma rondom homoseksualiteit. Hierdoor had hij geen langdurige baan en was het lastiger om zijn ideeën uit te voeren. Daarnaast is Rustin politieke visie uniek, volgens D'Emilio. Deels kwam dit doordat hij geen traditionele, heteroseksuele relatie had. Hierdoor was hij meer een *outcast* dan de andere activisten. D'Emilio denkt dat dit invloed heeft gehad op zijn visie en ideeën. Tenslotte kreeg Rustin nog regelmatig te maken met steken onder water. Homofobie was immers allesbehalve verdwenen.³¹

In zijn boek *Not straight, not white* (2016) meent Kevin Mumford dat historici nog altijd onderschatten hoe groot de invloed van Rustin geaardheid

op zijn carrière is geweest.³² Om zijn punt te bewijzen beschrijft Mumford een incident dat zich drie jaar na de Mars afspeelde. Rustin had geweigerd een document te ondertekenen waarin stond dat hij niet langer deel zou nemen aan activiteiten die de regering ondermijnden. De rel die dit veroorzaakte zorgde ervoor dat zijn homoseksualiteit weer in de publiciteit kwam. In een lokale krant werd hij uitgemaakt voor een '*convicted sex pervert and civil rights leader*'.³³ Hiermee laat Mumford zien dat Rustin nog kwetsbaarder was dan meestal wordt gesuggereerd.

Rustins geaardheid had veel invloed op zijn carrière en mogelijk zelfs op zijn ideeën, al is dat laatste moeilijker te bewijzen. Clayborne Carson meent dat Rustin kan worden gezien als een test voor de andere leiders in de Burgerrechtenbeweging: hoe groot was hun vermogen en bereidheid om problemen zoals homofobie aan de kaak te stellen?³⁴ Hoewel activisten gepassioneerd waren over hun eigen beweging, waren ze volgens Carson soms blind als het om andere kwesties ging. Neem bijvoorbeeld King: hij nam zelfs afstand van Rustin vanwege diens homoseksualiteit.³⁵

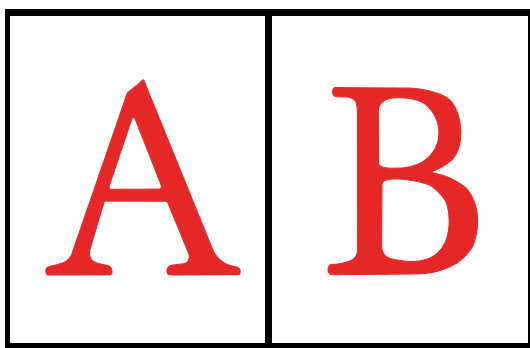
Toch probeerde Rustin, ondanks alle tegenslagen, nooit zijn homoseksualiteit te verbergen. Na de *March on Washington* was hij volgens

D'Emilio misschien zelfs 'the most visible homosexual in America at a time when few gay men or lesbians aspired to any public attention'.³⁶

CONCLUSIE

Bayard Rustin was een fascinerende man en hij verdient het om achter de schermen vandaan te worden gehaald. Hoewel er niet veel discussie is tussen de historici, kijken ze allemaal op een andere manier naar de activist. Hierdoor leren we verschillende kanten van hem kennen. Het is duidelijk dat Rustin invloed heeft gehad op de Amerikaanse Burgerrechtenbeweging, maar deze conclusie leidt meteen tot een interessante vraag: als hij dan zo belangrijk is geweest, waarom kennen veel mensen hem niet?

John D'Emilio gaf in zijn artikel 'Remembering Bayard Rustin' drie redenen die kunnen verklaren waarom Rustin geen deel uitmaakt van het bekende verhaal van de Burgerrechtenbeweging.³⁷ Ten eerste was Rustin een paar jaar lang communist. Hoewel hij brak met het communisme in 1941, bleef hij wel een sociaaldemocraat voor de rest van zijn leven.³⁸ Dit communistische verleden was, ten tijde van de Koude Oorlog, reden genoeg om hem te wantrouwen. Ten tweede was Rustin een pacifist. Hij was tegen alle vormen van geweld en geloofde dat oorlog nooit zou kunnen leiden

Athenaeum Boekhandel

tot vrede. Deze mening past volgens D'Emilio niet goed in de Amerikaanse geschiedenis, waar meerdere oorlogen in voorkwamen.³⁹ Als laatste was Rustin openlijk homoseksueel. Zoals we eerder zagen, zorgde dit regelmatig voor problemen. Rustin leefde in een periode waarin homoseksuele uitingen illegaal waren in alle Amerikaanse staten en waarin homoseksualiteit als mentale ziekte werd gezien.⁴⁰ Dit maakte hem kwetsbaar. Zijn geaardheid was niet alleen een gevaar voor hemzelf, maar ook de Burgerrechtenbeweging.⁴¹

De drie redenen van D'Emilio kunnen ons helpen begrijpen waarom Rustin vaak buiten beeld is gebleven tijdens, maar ook na zijn leven. Het populaire narratief van de Amerikaanse Burgerrechtenbeweging is heldhaftig en niet al te ingewikkeld. Het is een verhaal dat Amerikanen een goed gevoel kan geven over henzelf en hun land. Volgens D'Emilio past Rustin, een homoseksuele, geweldloze socialist, niet in dit simpele verhaal.⁴² Door hem in de aandacht te brengen en zijn verhaal te vertellen, kunnen we een beeld van de Burgerrechtenbeweging creëren dat verder gaat dan de populaire verhalen over King en de 'I Have a Dream'-speech.

Lauren Geel is een tweedejaarsstudent geschiedenis en schreef dit essay voor de Onderzoekseminar, waarbij ze de werkgroep van Katy Hull over the American civil rights movement volgde. Lauren won met dit essay de Skript Essayprijs.

Noten:

1. D. Levine, *Bayard Rustin and the civil rights movement* (New Brunswick 1999) 136.
2. Ibidem, 130, 137.
3. Ibidem, 85-90.
4. J. D'Emilio, 'Remembering Bayard Rustin', *OAH Magazine of History*, 20:2 (2006) 12.
5. C. Carson, 'Bayard Rustin: radical outsider', Stanford University. <https://www.courses.com/stanford-university/african-american-history-the-modern-freedom-struggle/5> (5 mei 2020); D'Emilio, 'Remembering Bayard Rustin', 12.
6. J. D'Emilio, 'Homophobia and the trajectory of postwar American radicalism: the career of Bayard Rustin', *Radical History Review*, 1995:62 (1995) 90.
7. Ibidem.
8. Carson, 'Bayard Rustin: radical outsider'.
9. J. Hodder, 'Toward a geography of black internationalism: Bayard Rustin, nonviolence, and the promise of Africa', *Annals of the American Association of Geographers*, 106:6 (2016) 1366, 1371.
10. Ibidem, 1371.
11. Ibidem.
12. Ibidem, 1372.
13. Carson, 'Bayard Rustin: radical outsider'.
14. D'Emilio, 'Homophobia and the trajectory of postwar American radicalism', 85.
15. Carson, 'Bayard Rustin: radical outsider'.
16. D'Emilio, 'Homophobia and the trajectory of postwar American radicalism', 84.
17. D'Emilio, 'Remembering Bayard Rustin', 13.
18. M. Carnes, *Invisible giants: fifty Americans who shaped the nation but missed the history books* (Oxford 2012) 243.
19. K. Mumford, *Not straight, not white – black gay men from the March on Washington to the AIDS crisis* (Chapel Hill 2016) 34.
20. Perlstein, Daniel, 'The dead end of despair: Bayard Rustin, the 1968 New York school crisis, and the struggle for racial justice', in: Taylor, Clarence (reds.), *Civil rights in New York City: from world war II to the Giuliani era* (New York 2010) 118-140.
21. Ibidem.
22. Levine, *Bayard Rustin and the civil rights movement*, 249-250.
23. Ibidem, 250.
24. Ibidem.
25. Perlstein, 'The dead end of despair', 118.
26. S. Estes, 'Lost prophet: the life and times of Bayard Rustin (review)', *Journal of the History of Sexuality* 15:1 (2006) 137.
27. D'Emilio, 'Homophobia and the trajectory of postwar American radicalism', 83.
28. Hodder, 1369-1370.
29. D'Emilio, 'Homophobia and the trajectory of postwar American radicalism', 89-90.
30. Ibidem, 93-94.
31. Ibidem, 96-98.
32. Mumford, *Not straight, not white*, 34-35.
33. Ibidem, 35-36.
34. Carson, 'Bayard Rustin: radical outsider'.
35. D'Emilio, 'Homophobia and the trajectory of postwar American radicalism', 97.
36. Mumford, *Not straight, not white*, 32.
37. D'Emilio, 'Remembering Bayard Rustin', 12-14.
38. Ibidem, 12.
39. Ibidem, 13.
40. Ibidem, 14.
41. Hodder, 'Toward a geography of black internationalism', 1370.
42. D'Emilio, 'Remembering Bayard Rustin', 13-14.